

NOU BARRIS
ELS BARRIS
HISTÒRICS

JAUME CAMINAL SERRET / AMDHG - Fons JAUME CAMINAL

NOU BARRIS

ELS BARRIS

HISTÒRICS

Marta Grau i Jordi Sánchez

Ajuntament
de Barcelona

Arxiu Històric
de Roquetes Nou Barris

NOU BARRIS ELS BARRIS HISTÒRICS

Col·lecció Catalunya Desapareguda

Primera edició: febrer 2023

Reimpressió: febrer 2024

© dels textos: Marta Grau Serrat i Jordi Sánchez Ruiz

© del pròleg: Montse Argente Jiménez

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original i disseny:

Editorial Efadós

Hi col·labora:

Ajuntament de Barcelona
Arxiu Històric de Roquetes Nou Barris

Amb el suport:

Assessorament lingüístic:

Elisabet Kamal Boix

Fotografia de portada:

L. Vert / Fons Delfí Llorens Ruiz

Acrònims:

ACCE (Arxiu Comarcal de la Cerdanya)

A.C.E.M.A. (Associació Col·leccionistes Empleats
de Metro i Bus)

ACRDMTV (Associació Comissió per la Recerca
i Divulgació de la Memòria de Trinitat Vella)

AFB (Arxiu Fotogràfic de Barcelona)

AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista
de Catalunya))

AHRNB (Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris)

AMDNB (Arxiu Municipal del Districte de Nou Barris)

AMDHG (Arxiu Municipal del Districte d'Horta Guinardó)

AMDSA (Arxiu Municipal del Districte de Sant Andreu)

ANC (Arxiu Nacional de Catalunya)

ICGC (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)

IEFC (Institut d'Estudis Fotogràfics de Catalunya)

ISBN 978-84-19239-83-9

DL B-1935-2023

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Pàg. 6
PRÒLEG

Nou Barris construeix
la seva història

Pàg. 8
INTRODUCCIÓ
Els barris històrics

Pàg. 12
VALLBONA
El barri de més al nord

Pàg. 20
CIUTAT MERIDIANA
L'especulació dels anys seixanta

Pàg. 30
TORRE BARÓ
Collserola a Nou Barris

Pàg. 38
TRINITAT VELLA
Un barri històric de Nou Barris

Índex

Pàg. 50
TRINITAT NOVA
La meitat de la Trinitat

Pàg. 60
LES ROQUETES
Un turó transformat en un barri

Pàg. 70
CANYELLES
La primera Guineueta

Pàg. 82
LA GUINEUETA
El barri amb nom de masia

Pàg. 96
VERDUN
Una associació de propietaris
fent barri

Pàg. 106
LA PROSPERITAT
L'antiga barriada de Can Dragó

Pàg. 118
PORTA
Els camps de conreu i l'aigua

Pàg. 138
VILAPICINA I LA TORRE LLOBETA
El primer i darrer barri

Pàg. 158
EL TURÓ DE LA PEIRA
El cor de Santa Eulàlia i l'aluminosi

Pàg. 174
CAN PEGUERA
La resistència d'un barri

Pàg. 184
ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

NOU BARRIS CONSTRUEIX LA SEVA HISTÒRIA

Montse Argente Jiménez, noubarrienca de cor i de naixement

Han passat més de cinc anys des que es va publicar aquella obra que sota el títol *Nou Barris desaparegut* pretenia, en paraules dels autors, transportar-nos en el temps, divulgar la nostra història i, alhora, reivindicar i valorar el nostre patrimoni, el del territori que forma Nou Barris, un dels districtes situats més a l'extrem nord de la ciutat de Barcelona.

Sabem que és aquesta una ciutat amb una llarga història des que els romans van fundar la colònia anomenada *Barcino*, i aquesta història en bona part s'explica pels canvis successius que ha anat experimentant el seu

paisatge urbà. Personalment, crec que un paisatge sempre expressa una història, la dels éssers humans que l'han poblat, les seves expressions culturals, els esdeveniments i les alteracions econòmiques o socials que han sofert, i també les seves idees o els seus anhels de progrés, entre altres circumstàncies personals. Fruit d'un nou treball de recuperació i identificació de material fotogràfic corresponent a paisatges i escenes del territori de Nou Barris, torna ara un recull gràfic que complementa la feina que els mateixos autors van iniciar amb l'obra anterior.

La fotografia és, sens dubte, una pàgina oberta a mirades diverses, un estudi minuciós i una aproximació al lloc i a l'època retratada. D'aquesta manera, les fotografies aplegades en aquest llibre mostren les persones

i la societat que formaven els nivells socials, les feines, els moments d'esbarjo i, fins i tot, les relacions. I gràcies a les explicacions que acompanyen la fotografia veurem i viurem uns barris que s'han fet a cop de dia a dia, a cop de lluites, de treball i esforç, a cop de fer barri i de transformar-los en el que són avui. Per tot això, cal agrair a la Marta i al Jordi, els autors, la perseverança en la recuperació del passat amb el treball que han fet, perquè és important continuar avançant en la memòria de la nostra història local, no deixar que caigui en l'oblit o que es reescrigui des de fora, i, sobretot, cal que la genealogia noubarrienca, la nostra genealogia, es pugui mostrar amb obres tan expressives com aquesta.

Germans jugant al costat del Xalet de la Trinitat als anys seixanta. L'edifici fou un xalet mostra, inaugurat el 12/10/1915, per donar a conèixer el projecte de ciutat-jardí que es volia construir a inicis del segle xx a la zona nord del districte de Nou Barris.

AUTORIA DESCONEGUDA / FONS ANTONIO FRANCO

Introducció

ELS BARRIS HISTÒRICS

Marta Grau i Jordi Sánchez

Al llarg dels anys, les fronteres dels barris i dels districtes han anat canviant. En aquest llibre volem donar-vos a conèixer com ha canviat el territori per raons polítiques i econòmiques.

Coneixereu els orígens de barris construïts en llocs inversemblants, com ara a dalt d'un turó, com el de les Roquetes, o al bell mig de torrents i rieres, com el de Porta. L'especulació del terreny donà pas a la desaparició de masies i camps, com el barri de Vilapicina i la Torre Llobeta, en què van desaparèixer per construir nous polígons residencials. L'obertura de vies de comunicació, com l'avinguda

Meridiana, als anys seixanta, va implicar que el barri de Trinitat Vella sigui ara del districte de Sant Andreu, però lligat històricament a Trinitat Nova. O que masies com can Magarola o can Cerdà desapareguessin amb la nova avinguda. Per no parlar de l'obertura de la carretera de Ribes, que, enderrocada la masia de la Torre del Baró, es va convertir en una via ràpida, ja com a autopista.

No podem deixar de recordar també les indústries, com la de la Harry Walker al barri de la Prosperitat, o el centre mèdic de l'Institut Mental de la Santa Creu, al barri de la Guineueta, que va funcionar fins als anys vuitanta. Els terrenys d'aquestes infraestructures es van substituir per noves edificacions. Veureu com als anys vint del segle xx es van crear al peu del Turó de la Peira les

CARLOS RODRIGUEZ ESCALONA / ICGC - Fons SACE (RFSACE881)

EL TERRITORI

Nou Barris s'ha construït sobre terrenys muntanyosos i fèrtils, perduts per l'especulació urbanística de diferents moments històrics. La vinguda de nova població va transformar un espai rural en un d'urbà amb deficiències constructives que deixaren en evidència les decisions dels polítics de torn.

ELS SERVEIS

Construcció de la prolongació de la línia de metro Fabra i Puig - Torras i Bages, als anys seixanta, a l'avinguda Meridiana. A l'esquerra, l'estació de tren de Sant Andreu Arenal i els Tallers del Nord. El transport públic fou un dels serveis bàsics reivindicat per les lluites veïnals dels barris.

AUTORIA DESCONEGUDA / A.C.E.M.A.

Cases Barates de Ramon Albó, construïdes juntament amb tres conjunts més, i que són les úniques que han resistit davant de la pressió urbanística.

Recordem que la serra de Collserola dona una orografia al territori de Nou Barris que no va ser respectada per l'urbanisme que s'hi va projectar, com els cursos naturals de les rieres o torrents i els desnivells en el territori. La problemàtica reiterada d'humitats a les Roquetes, Vallbona i Ciutat Meridiana, per esmentar-ne alguns, va fer que els habitants haguessin de conviure en males condicions sense cap ajuda de l'Administració.

Us explicarem com l'aigua va influenciar en l'evolució dels barris. Inicialment, les primeres petites societats que gestionaven l'aigua eren privades, com Can Piqué, Font de Canyelles o Parellada, que es dedicaven, principalment,

a regar els camps. La gestió pública de l'aigua va arribar a partir de la Companyia d'Aigües de Barcelona, que va rivalitzar amb les iniciatives municipals, com la de les Cases de l'Aigua de Trinitat. Ara encara podem veure infraestructures com l'aqüeducte del Baix Vallès o el pont dels Tres Ulls, sense servei.

El fet que les polítiques urbanístiques fossin majoritàriament del període del franquisme dona una idea de com eren tractats els ciutadans en aquell temps. Les companyies constructores, més que la qualitat dels habitatges, cercaven el benefici econòmic. Hem volgut recordar la història, no només dels seus barris i de la seva gent, sinó també la d'un territori natural. Aquesta història, a través de les lluites i la constància de les associacions, ha configurat un Nou Barris viu i compromès amb la societat que l'envolta.

CARLOS RODRÍGUEZ ESCALONA / ICGC - Fots SAGE (RFSAGE6537)

VALLBONA

El barri de més al nord

El nom del barri prové de l'antiga quadra que aglutinava els actuals barris de Vallbona, Ciutat Meridiana i Torre Baró. Estava adscrita als pobles de Montcada i Sant Andreu de Palomar. A mitjan segle XIX, van desaparèixer les quadres i va quedar enquadrada dins de Sant Andreu. Per motius econòmics, el 1873, el marquès de la Manresana, Ramon Sarriera Vilallonga, es va veure obligat a vendre la majoria de la finca, mitjançant subhasta, a Carles Edmund Sivatte Vilar. El 1897, en morir, el seguí el seu fill, Manuel Maria Sivatte Llopart, que va ser un destacat carlí. El rei pretendent, Carles VII (1848-1909), li atorgà, el 1899, el títol de marquès de Vallbona, únic títol nobiliari que va fer referència a un territori del districte de Nou Barris. El 1922 va començar a parcel·lar el territori en solars. La seva ubicació es caracteritza per ser el més aïllat de Nou Barris, ja tocant a Montcada. A més, és l'únic barri del districte actual situat per sota de la Meridiana. Actualment, es conserva la Ponderosa, l'última finca agrària de Barcelona, tot i que està amenaçada per un pla urbanístic que en preveu la desaparició.

LEOPOLDO PLASENCIA PONS / IFC

ANTIGA BARRIADA

El barri neix a partir de la urbanització de la carretera de Ribes, que era la via principal per accedir a Barcelona des del Vallès. Es van construir un conjunt de cases de planta baixa i pis a banda i banda de la carretera. Una gran part del barri va ser destruïda el 1967, arran de la construcció d'autopistes. L'espai entre la via del tren i la carretera va desaparèixer totalment, com és el cas de la masia de la Torre del Baró, que veiem a la pàgina de l'esquerra. El carrer del Cim és el que divideix els termes municipals de Barcelona i Montcada i Reixac, i coincideix amb el puig de Jorba. A la dreta, cases de Vallbona i, al fons, Ciutat Meridiana.

AUTORIA DESCONEGUDA / AHRNB